

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Практичні завдання до самостійної роботи
з навчальної дисципліни
"ЕКОНОМІКА ПРАЦІ
ТА СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ"
для студентів напряму підготовки
6.030508 "Фінанси і кредит"
усіх форм навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ, 2013

Затверджено на засіданні кафедри публічного адміністрування та регіональної економіки.

Протокол № 7 від 19.11.2012 р.

Укладач Шумська Г. М.

П69 Практичні завдання до самостійної роботи з навчальної дисципліни "Економіка праці та соціально-трудова відносини" для студентів напряму підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит" усіх форм навчання / укл. Г. М. Шумська. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 44 с. (Укр. мов.)

Подано завдання до самостійної роботи студентів за всіма темами даної навчальної дисципліни у вигляді практичних завдань, кросвордів, творчих завдань, вирішення яких дозволить закріпити отримані теоретичні знання і сформувані професійні компетентності у сфері соціально-трудова відносин.

Рекомендовано для студентів напряму підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит" усіх форм навчання.

Вступ

Самостійна робота студентів є важливою складовою навчального процесу. Її слід розглядати як спосіб індивідуалізації процесу навчально-професійної підготовки студентів, як основу самоосвітньої діяльності фахівців та вагомий чинник їх професійної мобільності.

Метою самостійної роботи студентів є засвоєння знань та їх реалізації, а також формування певних компетентностей, які необхідні їм у майбутній професійній діяльності.

Основною метою самостійної роботи студентів є засвоєння знань та їх реалізація, а також формування певних компетентностей, які їм необхідні у майбутній професійній діяльності.

Студентам для засвоєння навчальної дисципліни "Економіка праці та соціально-трудова відносини" запропоновані такі види самостійної роботи:

- 1) опрацювання і вивчення рекомендованої літератури;
- 2) опрацювання лекційного матеріалу;
- 3) розгляд і опрацювання окремих питань, які не розглянуті на лекційних заняттях;
- 4) розв'язання кросвордів за темами навчальної дисципліни;
- 5) вирішення творчих і практичних завдань за темами навчальної дисципліни;
- 6) підготовка до поточних і модульних контрольних робіт;
- 7) підготовка студентів до участі у Конкурсах студентських робіт, наукових конференціях тощо.

При виконанні самостійних завдань у студентів повинні формуватися професійні компетентності, які будуть застосовані ними у майбутній професійній діяльності на робочому місці.

Навчальна дисципліна "Економіка праці та соціально-трудова відносини" є нормативною для підготовки бакалаврів напряму підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит". Необхідним елементом успішного засвоєння матеріалу навчальної дисципліни "Економіка праці та соціально-трудова відносини" є самостійна робота студентів з додатковою науково-економічною літературою, періодичною й статистичною інформацією, законами і нормативними актами України.

Поряд з основними видами самостійної роботи студентів (опрацювання і закріплення лекційного матеріалу, вирішення практичних завдань і

опрацювання питань, які не розглянуті на лекційних заняттях, підготовка до поточних і модульних контрольних робіт) запропоновано розв'язання кросвордів різного ступеня складності за темами навчальної дисципліни.

Навчальна роль кросвордів полягає у тому, що вона дозволяє в ігровій ситуації інтенсифікувати процес засвоєння нових знань, а позитивні емоції, що виникають у студентів у процесі розв'язання кросвордів, сприяють попередженню перевантаження. Розвиваюча й організуюча роль кросвордів полягає у тому, що при їх розв'язанні студентам доводиться без примусу працювати з навчальними матеріалами й іншою літературою, тим самим збільшуючи ефект мотивації навчання.

Перелік питань для самостійного вивчення студентами за темами навчальної дисципліни "Економіка праці та соціально-трудова відносини" подано у табл. 1.

Таблиця 1

Теми й питання для самостійного вивчення

Теми навчальної дисципліни	Питання для самостійного вивчення студентами за темами навчальної дисципліни
1	2
Модуль 1. Трудові ресурси. Формування та регулювання соціально-трудова відносин на ринку праці	
Тема 1. Об'єкт, предмет і завдання дисципліни	Історія розвитку економіки праці. Правове регулювання трудових відносин
Тема 2. Трудові ресурси і трудовий потенціал суспільства	Демографічна і трудоворесурсна ситуація в Україні. Міграція населення, її вплив на трудові ресурси України. Формування та розвиток трудового потенціалу підприємства
Тема 3. Соціально-трудова відносини як система	Структура суб'єктів соціально-трудова відносин. Типи соціально-трудова відносин, їх особливості та умови формування. Правове регулювання соціально-трудова відносин. Соціальна політика держави та її вплив на розвиток соціально-трудова відносин. Розвиток форм власності та їх вплив на характер соціально-трудова відносин
Тема 4. Соціальне партнерство	Формування системи соціально-трудова партнерства в Україні. Місце профспілок у системі соціального партнерства. Соціальне партнерство в країнах-лідерах

1	2
Тема 5. Ринок праці та його регулювання	Елементи ринку праці. Сутність кон'юнктури ринку праці. Типи і види ринку праці. Тенденції змін на ринку праці
Тема 6. Соціально-трудова відносина зайнятості	Теорії зайнятості населення та їх застосування на практиці. Гнучкі форми зайнятості населення, їх вплив на соціально-трудова відносина
Модуль 2. Економіка праці	
Тема 7. Організація і нормування праці	Наукова організація праці, її роль у підвищенні ефективності праці. Напрямки вдосконалення організації праці
Тема 8. Продуктивність і ефективність праці	Вплив техніко-технологічного розвитку на підвищення продуктивності праці. Організаційно-економічні і соціально-психологічні фактори продуктивності праці. Управління продуктивністю праці на підприємстві
Тема 9. Політика доходів і оплата праці	Джерела формування доходів населення. Фактори диференціації доходів населення. Поняття "рівень життя", "прожитковий мінімум", "мінімальна заробітна плата". Особливості безтарифної системи оплати праці. Тенденції розвитку тарифної системи оплати праці
Тема 10. Планування праці	Зміст та структура плану з праці. Методи планування продуктивності праці. Методи розрахунку чисельності робітників. Методи планування фонду заробітної плати
Тема 11. Аналіз, звітність і аудит у сфері праці	Інформаційне забезпечення у сфері праці. Суб'єкти та напрямки аудиту у сфері праці. Система звітності у сфері праці на підприємстві
Тема 12. Моніторинг соціально-трудова сфери як інструмент регулювання й удосконалення соціально-трудова відносин	Правова основа моніторингу соціально-трудова відносин. Роль держави у моніторингу соціально-трудова відносин
Тема 13. Міжнародна організація праці та її вплив на розвиток соціально-трудова відносин	Роль Міжнародної організації праці у формуванні соціально-трудова відносин в Україні. Умови входження до Міжнародної організації праці. Нормотворча діяльність Міжнародної організації праці

Модуль 1. Трудові ресурси. Формування та регулювання соціально-трудових відносин на ринку праці

Тема 1. Об'єкт, предмет і завдання дисципліни

Мета роботи:

освоїти основний категоріальний і понятійний апарат, а також надати знання студентам щодо об'єкта й предмета вивчення навчальної дисципліни "Економіка праці та соціально-трудові відносини" ("ЕП та СТВ");

розглянути й детально вивчити еволюцію економіки праці та соціально-трудових відносин як науки;

навчити студентів формулювати первинні й вторинні завдання, які повинна вирішувати економіка праці та соціально-трудові відносини на кожному конкретному етапі розвитку країни.

У результаті освоєння теми у студентів повинні бути *сформовані такі компетентності:*

здатність до аналізу наукових досліджень у сфері соціально-трудових відносин;

уміння досліджувати передовий вітчизняний і зарубіжний досвід у соціально-трудовій сфері;

розуміння основних понять і категорій дисципліни;

володіння навичками застосування загальнонаукових і конкретно-наукових методів у дослідженнях трудової сфери, включаючи метод аналізу статистичних матеріалів, системний метод, метод фотографії робочого часу, індексний метод і метод планування чисельності персоналу;

здатність до швидкого ознайомлення зі стратегічними завданнями навчальної дисципліни;

здатність нести відповідальність за правильно обраний метод дослідження соціально-трудової сфери та контролювати наслідки його використання.

Завдання 1.1

Заповніть порожні блоки, що наведені на схемі (рис. 1), прикладами використання основних методів управління процесами праці на підприємстві.

Заповнення схеми необхідно проводити, використовуючи літературні джерела у списку основної та додаткової літератури.

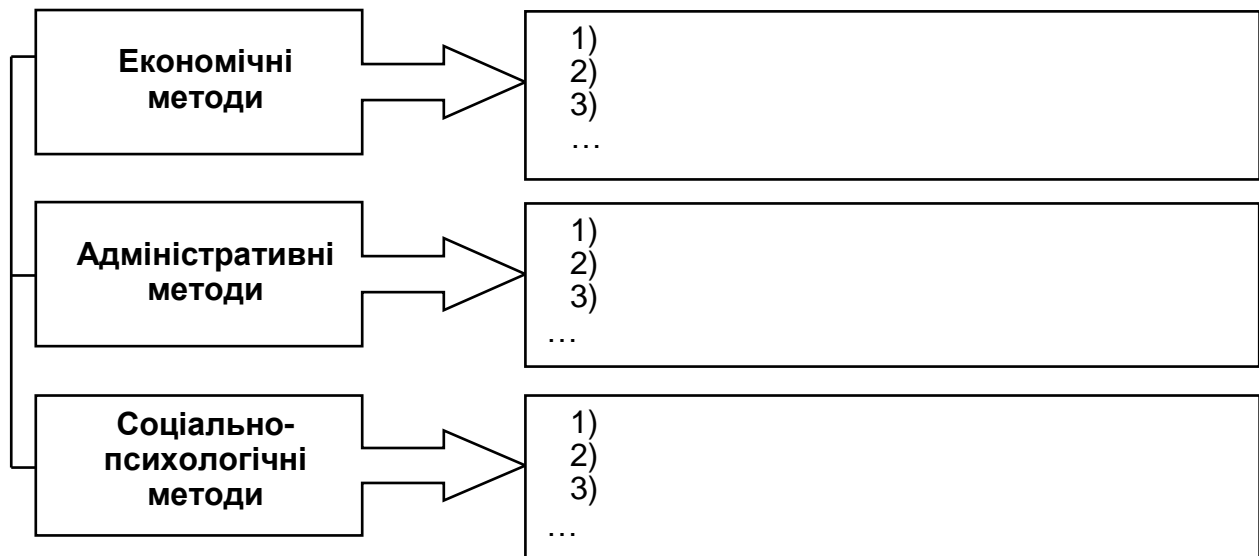

Рис. 1. Методи управління процесами праці на підприємстві

Завдання 1.2

Розв'язати кросворд, вписавши слова по горизонталі і вертикалі (рис. 2). Завдання для розв'язання кросворду подані у табл. 2.

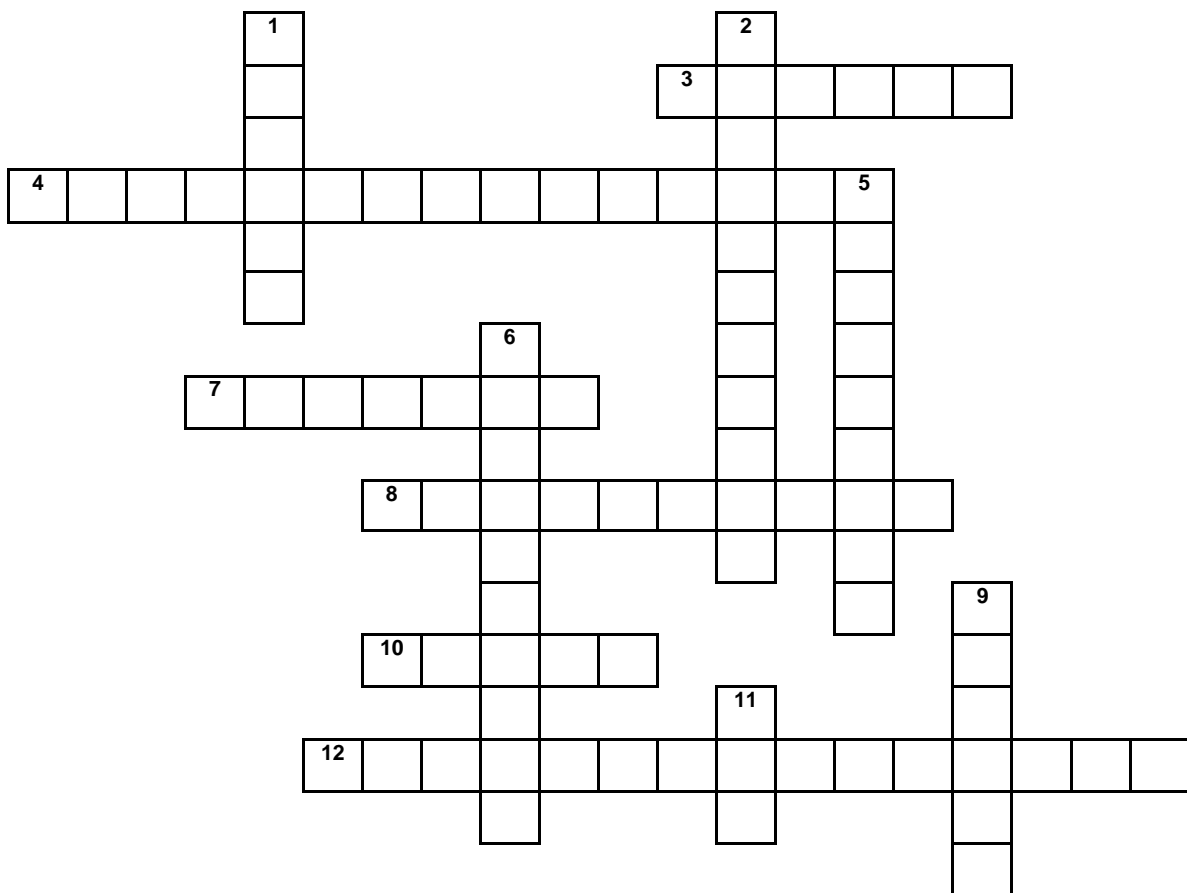

Рис. 2. Кросворд за темою 1

Завдання для розв'язання кросворду за темою 1

№ завдання	Зміст завдання
1	2
По вертикалі	
1	Один із зарубіжних дослідників, що вніс істотний вклад у розвиток економіки праці та соціально-трудова відносин (прізвище вченого)
2	Сукупність методів, які використовуються у наукових дослідженнях економіки праці та соціально-трудова відносин
5	Один із конкретно-наукових методів вивчення дисципліни "ЕП та СТБ"
6	Наука, що взаємопов'язана із дисципліною "ЕП та СТБ" і яка надає їй інформацію про особливості відтворення населення у регіональному розрізі
9	Один із українських дослідників економіки праці та соціально-трудова відносин, що вніс значний вклад у її розвиток (прізвище вченого)
11	Комплекс взаємовідносин між найманими працівниками і роботодавцями в умовах ринкових відносин економіки, спрямованих на забезпечення високого рівня й якості життя людини (аббревіатура)
По горизонталі	
3	Прийоми або система прийомів, які використовуються для вивчення економіки праці та соціально-трудова відносин
4	Методи дослідження, які знаходять застосування у всіх або практично у всіх науках
7	Вивчення закономірностей і способів формування й продуктивного використання ресурсів праці – це ... навчальної дисципліни "ЕП та СТБ"
8	Один з методів управління процесами праці, в основі якого лежить використання економічних інструментів і важелів
10	Об'єктом навчальної дисципліни "ЕП та СТБ" є...
12	Комплекс способів і прийомів впливу на працівників, що базуються на використанні організаційних відносин і адміністративної влади керівництва, – це ... методи

Тема 2. Трудові ресурси і трудовий потенціал суспільства

Мета роботи:

- визначити роль праці і трудових ресурсів у розвитку суспільства;
- навчити студентів використовувати систему показників природного й міграційного (механічного) руху населення країни;
- надати характеристику сучасної демографічної ситуації в країні й інтенсивності міграційних процесів її населення на основі використання показників природного й міграційного (механічного) руху населення;

провести оцінку балансів трудових ресурсів за галузями економіки країни;

вивчити методикку оцінки трудового потенціалу працівника, підприємства, суспільства;

проаналізувати сучасну трудоресурсну ситуацію в Україні на основі статистичного матеріалу.

У результаті освоєння теми в студентів повинні бути *сформовані такі компетентності*:

здатність розраховувати показники природного й механічного руху населення країни, а також надавати грамотну інтерпретацію отриманих результатів розрахунків цих показників;

здатність здійснювати аналіз сучасної трудоресурсної ситуації в країні;

проведення оцінки трудового потенціалу працівника, а також обґрунтування впливу його окремих компонентів на якість трудового потенціалу суспільства;

здійснення оцінки балансів трудових ресурсів за галузями економіки країни, а також уміння враховувати закономірності розвитку процесів відтворення населення країни та її регіонів при складанні цих балансів;

здатність самостійно приймати рішення щодо складання балансів трудових ресурсів за галузями економіки країни.

Завдання 2.1

Визначте величину природного приросту населення й розрахуйте коефіцієнт природного приросту населення Харківської області.

Відомо, що на 1 січня 2011 року населення Харківської області склало 2 755,0 тисяч осіб, а на 1 січня 2012 року – 2 742,2 тисяч осіб. Коефіцієнт інтенсивності міграції з вибуття населення з області за рік склав 14,9 ‰, а коефіцієнт інтенсивності міграції з прибуття – 15,2 ‰.

Завдання 2.2

Розрахуйте показники, що характеризують інтенсивність і результати природного руху населення Харківської області.

За статистичними даними Головного управління статистики у Харківській області, населення Харківської області на 1 січня 2011 року склало 2 755 тисяч осіб. Протягом 2011 року в області народилося 26 317 осіб і вмерло 40 079 осіб. На 1 січня 2012 року населення області склало 2 742,2 тисяч осіб.

Зробіть висновки за результатами розрахунків показників.

Завдання 2.3

Проаналізуйте вікову структуру постійного населення у регіонах України на початок 2012 року на основі розрахунку показника питомої ваги окремої вікової групи постійного населення регіону (0 – 15 років, 16 – 59 років, 60 і більше років) у загальній його чисельності (у відсотках), виходячи з даних Головних управлінь статистики в областях України. Вихідні дані наведені у табл. 3.

Побудуйте графік на основі вихідних даних. Зробіть висновки.

Таблиця 3

Розподіл постійного населення за віком у регіонах України на початок 2012 року

Регіони	Усього постійного населення, осіб	Чисельність постійного населення за віком, осіб		
		0–15 років	16–59 років	60 і понад років
Дніпропетровський	3 316 990	488 939	2 109 582	718 469
Донецький	4 390 293	582 024	2 787 494	1 020 775
Кіровоградський	996 005	151 225	613 683	231 097
Луганський	2 268 079	293 745	1 459 349	514 985
Одеський	2 377 237	384 620	1 514 840	477 777
Тернопільський	1 077 180	181 542	673 050	222 588
Харківський	2 726 544	361 974	1 772 492	592 078

Завдання 2.4

Розрахуйте міграційне сальдо в області за рік, якщо на початок року чисельність населення області становила 500 тисяч осіб, середньорічна чисельність населення – 530 тисяч осіб, коефіцієнт народжуваності становив 12 ‰, а коефіцієнт смертності – 9 ‰.

Зробіть висновки.

Завдання 2.5

Розрахуйте наступні показники у регіоні: чисельність економічно активного населення; рівень економічної активності населення; рівні зайнятості й безробіття.

Відомо, що середньорічна чисельність населення регіону склала 6 030 тисяч осіб, усього зайнятого населення в економіці регіону – 2 412 тисяч осіб; чисельність безробітних у регіоні – 402 тисяч осіб.

Зробіть висновки.

Тема 3. Соціально-трудоі відносини як система

Мета роботи:

виявити необхідність функціонування системи соціально-трудоіх відносин на сучасному етапі розвитку економіки країни;

розглянути основні напрямки взаємодії між суб'єктами соціально-трудоіх відносин;

навчитися проводити аналіз трудоіх життя населення країни.

У результаті освоєння теми в студентів повинні бути *сформовані такі компетентності:*

здатність обґрунтовувати напрямки взаємодії між суб'єктами соціально-трудоіх відносин;

визначення перспектив розвитку соціально-трудоіх відносин, що відповідають сучасним соціально-економічним умовам розвитку країни;

здатність самостійно аналізувати трудоіх життя населення країни (регіону).

Завдання 3.1

Заповніть порожні блоки, що наведені на схемі (рис. 3), стислою характеристикою основних рівнів соціально-трудоіх відносин.

Заповнення схеми необхідно проводити, використовуючи літературні джерела у списку основної та додаткової літератури.

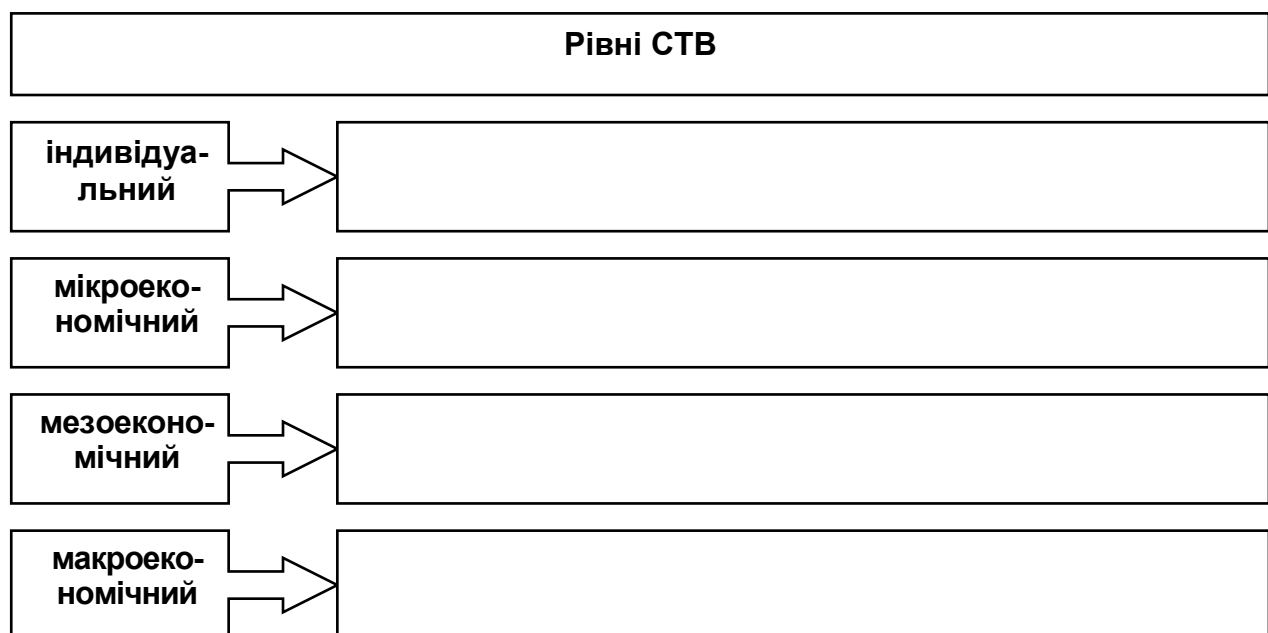

Рис. 3. Рівні СТВ

Завдання 3.2

Розв'язати кросворд, вписавши слова по горизонталі і вертикалі (рис. 4). Завдання для розв'язання кросворду подані у табл. 4.

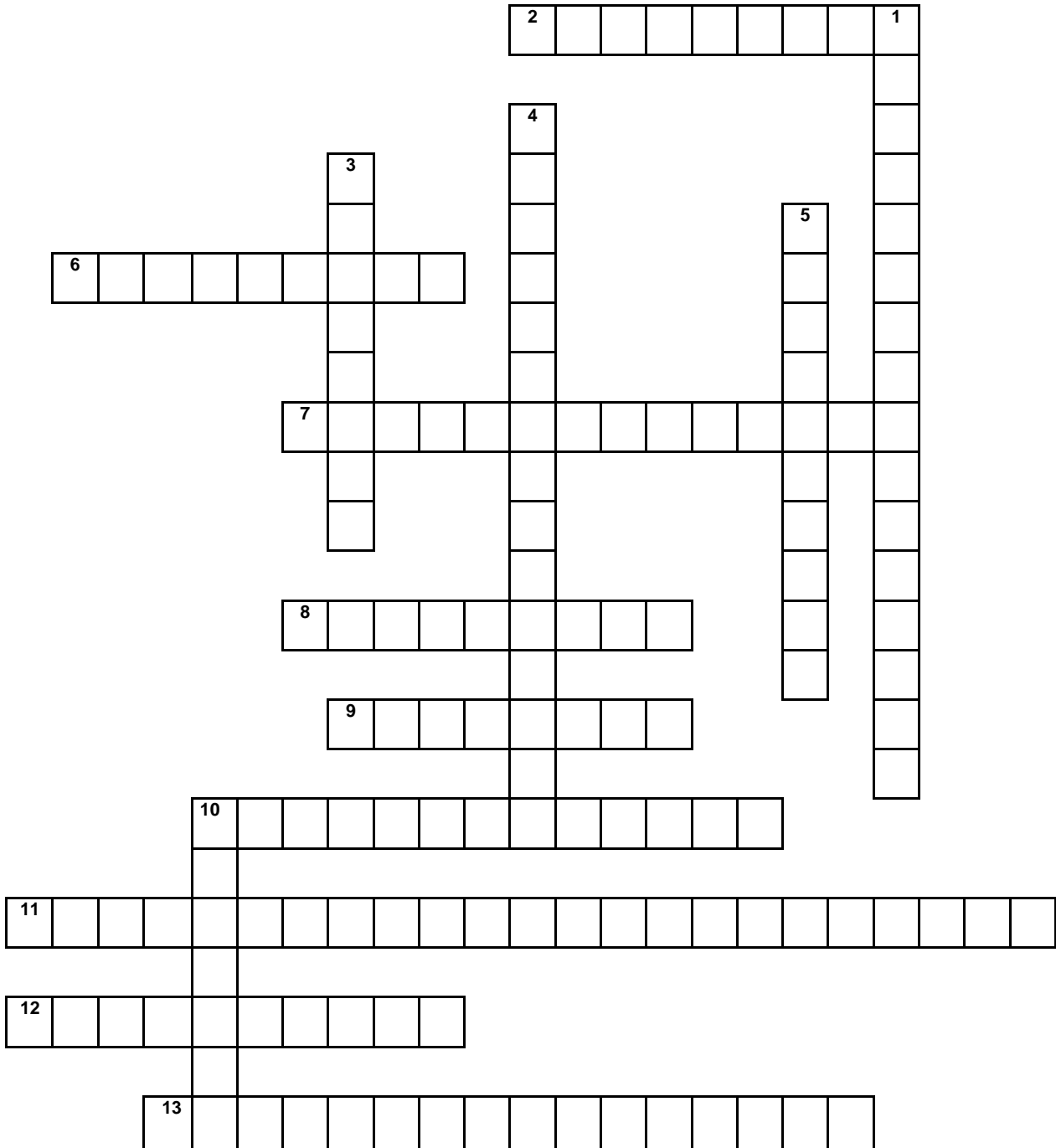

Рис. 4. Кросворд за темою 3

Завдання для розв'язання кросворду за темою 3

№ завдання	Зміст завдання
1	2
По горизонталі	
2	Методи регулювання СТВ, що пов'язані із проведенням різних консультацій, переговорів між сторонами СТВ
6	Вид патерналізму, що передбачає монопольну роль держави у СТВ
7	СТВ, які виникають між конкретними працівниками або між керівником і підлеглим
8	Двостороннє співробітництво у СТВ
9	Дана модель системи СТВ передбачає перевагу принципу довгострокового наймання працівника
10	Один із типів СТВ, який відображає необґрунтоване обмеження прав суб'єктів СТВ
11	Вид СТВ, які виникають усередині колективу – між працівниками або між колективом і працівником
12	Тристороннє співробітництво у СТВ
13	Рівень СВО, на якому, крім держави, діють об'єднання найманих працівників і роботодавців
По вертикалі	
1	Вид СТВ, які виникають між різними колективами, соціальними організаціями, угрупованнями
3	Один із типів СТВ, який відображає зіткнення інтересів суб'єктів СТВ, що викликане протилежністю їх цілей, думок і поглядів
4	Вид СТВ, який проявляється у спілкуванні людей не як особистостей, а як представників соціальних класів
5	Професійні організації найманих працівників, які представляють права й інтереси найманих працівників на ринку праці
10	Суб'єкт СТВ, який виконує функції гаранта, регулятора й контролера для створення соціальних гарантій найманим працівникам

Тема 4. Соціальне партнерство

Мета роботи:

проаналізувати підходи вчених до визначення поняття "соціальне партнерство" на основі літературних джерел, наведених у списку основної та додаткової літератури;

вивчити нормативно-правове забезпечення соціального партнерства в Україні;

досліджувати механізм соціального партнерства та його основні елементи;

вивчити основні методи регулювання колективних трудових суперечок і конфліктів на підприємствах (установах, організаціях).

У результаті освоєння теми в студентів повинні бути *сформовані такі компетентності*:

розуміння взаємодії суб'єктів соціального партнерства;

розробка технології регулювання колективних трудових суперечок і конфліктів;

здатність до розробки технології регулювання колективних трудових суперечок і конфліктів;

здатність самостійно виявляти фактори, які впливають на процес виникнення конфлікту з конфліктної ситуації.

Завдання 4.1

На схемі (рис. 5) заповніть порожній блок визначенням поняття "соціальне партнерство".

Заповнення схеми необхідно проводити, використовуючи літературні джерела у списку основної та додаткової літератури.

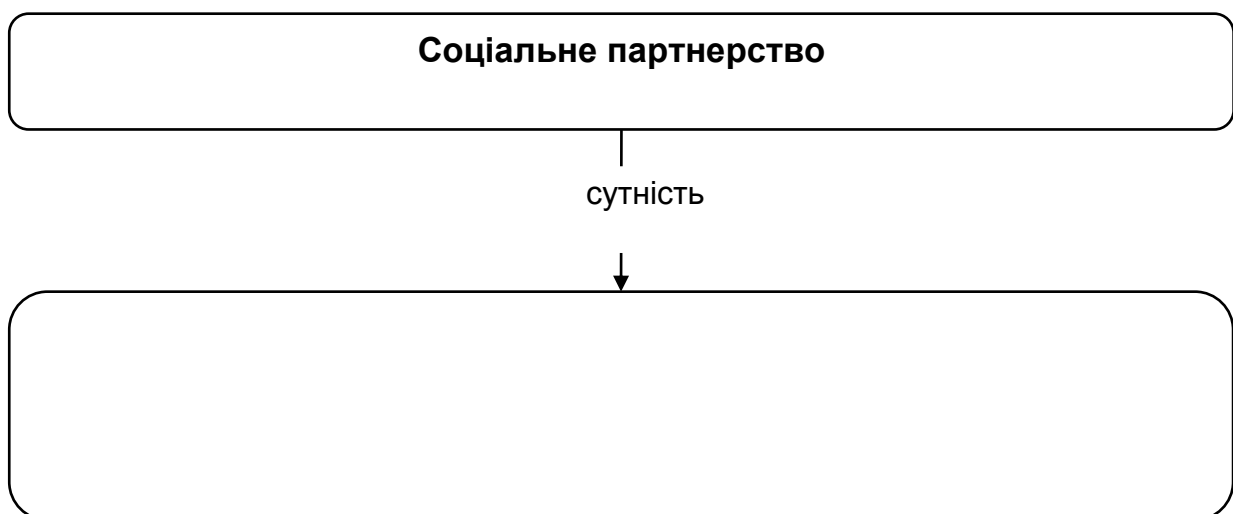

Рис. 5. Сутність поняття "соціальне партнерство"

Завдання 4.2

Розв'язати кросворд, вписавши слова по горизонталі і вертикалі (рис. 6). Завдання для розв'язання кросворду подані у табл. 5.

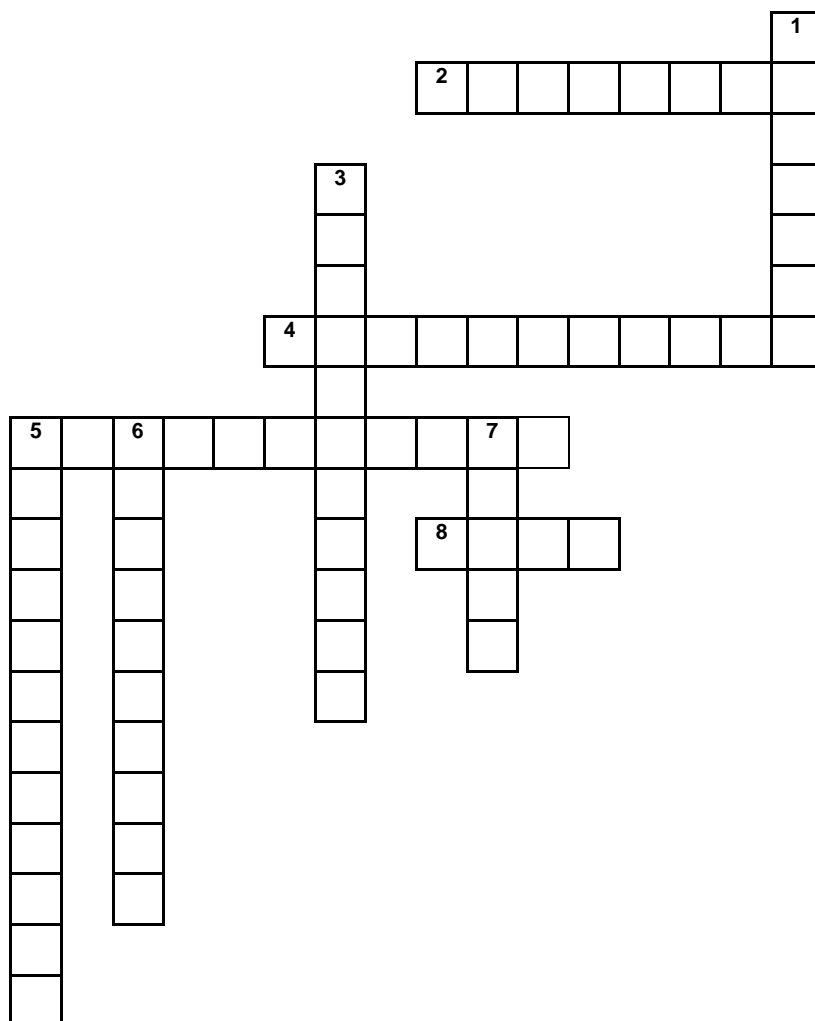

Рис. 6. Кросворд за темою 4

Таблиця 5

Завдання для розв'язання кросворду за темою 4

№ завдання	Зміст завдання
1	2
По горизонталі	
2	Угода, що визначає погоджені позиції сторін (держави й об'єднань роботодавців, профспілок) у сфері розвитку ринку праці, зайнятості, рівня життя населення та ін.
4	Угода, що спрямована на створення кращих умов для збереження, відтворення й розвитку трудового і людського потенціалу регіону

1	2
5	Функція профспілки, що спрямована на усунення порушень законності і вживання заходів щодо її запобігання
8	Основний орган, що усуває наслідки можливих трудових конфліктів (аббревіатура)
По вертикалі	
1	Функція профспілки, що спрямована на захист трудових, соціально-економічних прав і законних інтересів працівників
3	Угода між трудовим колективом в особі профспілки й адміністрацією підприємства, що використовує найману працю, – це ... договір
5	Один із суб'єктів соціального партнерства
6	Угода, що визначає погоджені позиції сторін у галузі, спільні дії учасників угоди щодо її реалізації
7	Основний орган соціального діалогу в Україні (аббревіатура)

Тема 5. Ринок праці та його регулювання

Мета роботи:

сформувати загальне уявлення студентів про сутність, мету і основні завдання ринку праці та його регулювання;

навчити студентів здійснювати аналіз ситуації на ринку праці;

навчити студентів використовувати закони розвитку ринку праці при його аналізі;

обґрунтувати необхідність проведення заходів щодо регулювання ринку праці у сучасних умовах розвитку економіки України.

У результаті освоєння теми в студентів повинні бути *сформовані такі компетентності:*

здатність здійснювати збір, аналіз і обробку даних, необхідних для оцінки стану ринку праці країни;

володіння сучасними інформаційними технологіями;

нести відповідальність за здійснений аналіз соціально-економічних процесів на ринку праці та інтерпретацію його результатів;

здатність самостійно визначати обсяг недовиробленої продукції на основі використання закону Оукена.

Завдання 5.1

Впишіть у порожні блоки на схемі (рис. 7) сутність основних функцій ринку праці (РП).

Заповнення схеми необхідно проводити, використовуючи літературні джерела у списку основної та додаткової літератури.

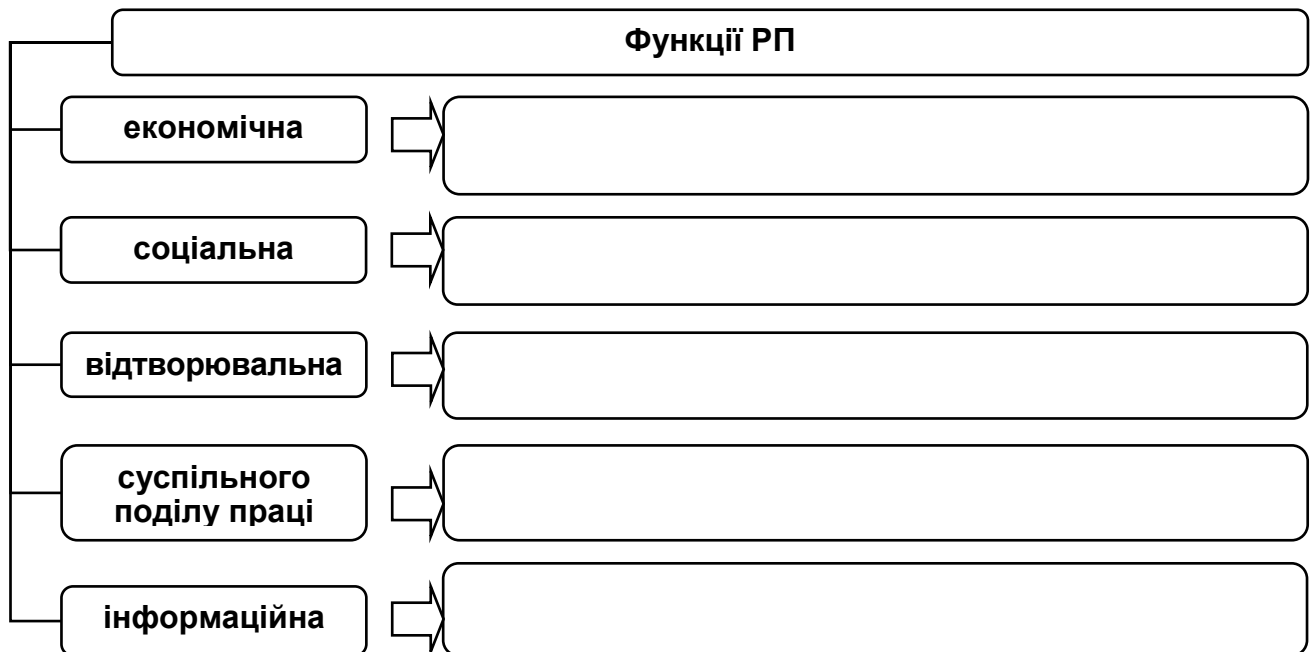

Рис. 7. Основні функції ринку праці

Завдання 5.2

Порівняйте рівні безробіття й зайнятості населення наведених областей країни. Визначте, у якій області рівень зайнятості вищий. Вихідні дані подано у табл. 6.

Таблиця 6

Вихідні дані для розрахунків

Області	Чисельність громадян у віці 15–70 років, осіб	Чисельність незайнятих громадян у віці 15–70 років, осіб	
		усього незайнятих громадян, що не зайняті економічною діяльністю	безробітних
А	582 300	198 700	25 400
Б	1 028 900	303 700	92 000

Завдання 5.3

Відомо, що середньорічна чисельність населення регіону на початок року склала 550 тисяч осіб, а на кінець року – 570 тисяч осіб,

осіб працездатного віку, які займаються домашнім господарством і доглядом за дітьми, – 100 тисяч осіб, осіб працездатного віку, які зайняті у народному господарстві країни, – 320 тисяч осіб, інших осіб працездатного віку – 20 тисяч осіб, а безробітних – 25 тисяч осіб.

Розрахуйте рівень економічної активності населення регіону і рівень безробіття.

Завдання 5.4

Розв'язати кросворд, вписавши слова по горизонталі і вертикалі (рис. 8).

Завдання для розв'язання кросворду подані у табл. 7.

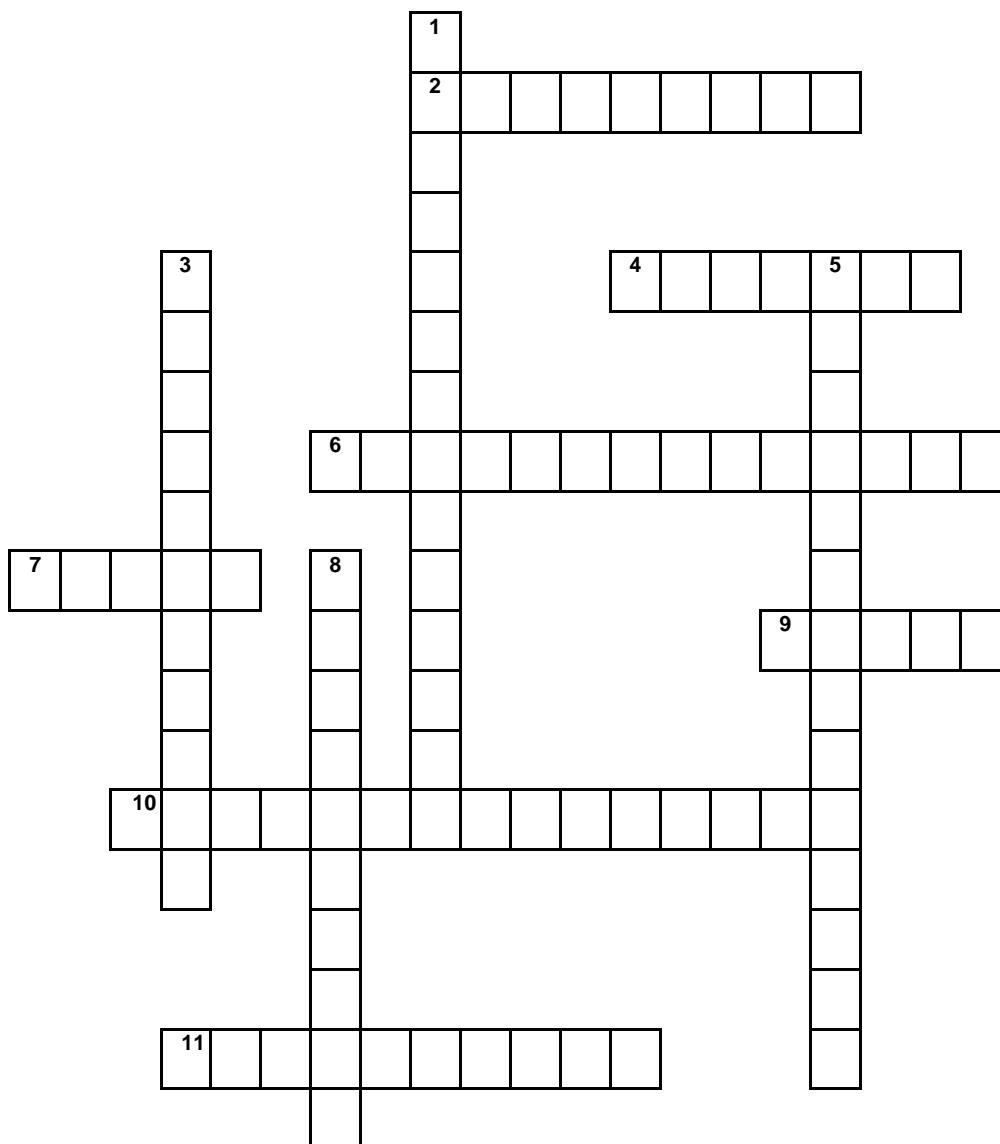

Рис. 8. Кросворд за темою 5

Завдання для розв'язання кросворду за темою 5

№ завдання	Зміст завдання
По горизонталі	
2	Діяльність зі створення умов для заповнення вакансій (вакантних робочих місць) у компанії-замовника (роботодавця) компетентними фахівцями
4	Нерівновага на ринку праці характеризує ... зайнятість або дефіцит трудових ресурсів
6	Сукупність державних і недержавних установ, громадських організацій і фондів, що забезпечують ефективну взаємодію між попитом та пропозицією на ринку праці, – це ... ринку праці
7	Рівновага на ринку праці характеризує ... зайнятість населення
9	Ринок, на якому в результаті взаємодії попиту та пропозиції встановлюється ціна на робочу силу – заробітна плата
10	Кон'юнктура ринку праці, за якою спостерігається перевищення пропозиції робочої сили над попитом на робочу силу
11	Функція ринку праці, що забезпечує нормальний процес виробництва
По вертикалі	
1	Кон'юнктура ринку, за якою спостерігається перевищення попиту на робочу силу над пропозицією робочої сили
3	Співвідношення попиту та пропозиції на робочу силу, що визначає ставку заробітної плати на конкретні види праці, – це ... ринку праці
5	Функція ринку праці, що полягає у встановленні рівноваги між попитом та пропозицією робочої сили із досягненням оптимальної ціни робочої сили
8	Кон'юнктура ринку, за якою спостерігається рівність попиту на робочу силу і пропозиції робочої сили

Тема 6. Соціально-трудова відносина зайнятості

Мета роботи:

вивчити сутність поняття "зайнятість населення" і визначити склад зайнятого населення України згідно з відповідними нормативно-правовими документами;

розглянути основні види й форми зайнятості населення країни;

здійснити порівняльний аналіз форм зайнятості населення при різних ситуаціях на ринку праці в країні;

навчитися розраховувати рівні зайнятості й безробіття населення країни (регіону).

У результаті освоєння теми у студентів повинні бути *сформовані такі компетентності:*

здатність використовувати нормативно-правові документи у сфері зайнятості населення;

здатність до розуміння сутності поняття "зайнятість населення" і основних її видів і форм;

здатність самостійно обирати економічно доцільну форму зайнятості населення;

здатність на основі типових методик і діючої нормативно-правової бази розраховувати основні показники оцінки зайнятості населення країни (регіону).

Приклад розрахунку практичних завдань за темою 6

Практичне завдання 6.1

Визначте тривалість безробіття на 1 особу.

Відомо, що чисельність безробітних – 8 осіб, у тому числі з них: 3 особи не працювали 6 місяців, 1 особа – 7 місяців, а інші – 4 місяці.

Рішення

1. Визначаємо, скільки місяців усього не працювали 8 працівників:

$$3 \times 6 + 1 \times 7 + 4 \times 4 = 41 \text{ (місяць).}$$

2. Розраховуємо тривалість безробіття на 1 особу (T_6):

$$T_6 = \frac{41}{8} = 5,13 \text{ (місяців).}$$

Висновок: тривалість безробіття на 1 особу склала 5,13 місяців.

Практичне завдання 6.2

На основі використання закону Оукена визначте обсяг недовироблення валового національного продукту (ВНП), якщо відомо, що реальний ВНП дорівнює 750 млн грн, фактичний рівень безробіття в країні – 7,5 %, а природний рівень безробіття – 4,5 %.

Рішення

Особливу увагу звертаємо на формулювання закону Оукена, а саме: якщо фактичний (реальний) рівень безробіття ($U^{\text{факт}}_B$) перевищує при-

родний рівень ($Y^{\text{ест}}_B$) на 1 %, то відставання фактичного (реального) обсягу ВВП (Y) від потенційного ВВП (Y^*) становить 2,5 % (y).

Відповідно до вказаного закону Оукена, обсяг недовироблення ВВП – це різниця між потенційним обсягом ВВП і реальним обсягом ВВП.

1. Використовуючи сутність закону Оукена, розраховуємо величину потенційного обсягу ВВП (Y^*):

$$\frac{Y^* - 750}{750} = \frac{2,5 \times (7,5 - 4,5)}{100}$$

$$\frac{Y^* - 750}{750} = \frac{7,5}{100}$$

$$Y^* - 750 = 750 \times 0,075$$

$$Y^* = 750 + 56,25$$

$$Y^* = 806,25$$

Таким чином, обсяг недовироблення ВВП складе:

$$806,25 - 750 = 56,25 \text{ (млн грн).}$$

Висновок: обсяг недовироблення ВВП складе 56,25 млн грн.

Завдання для самостійного вирішення за темою 6

Завдання 6.1

На основі використання закону Оукена й даних табл. 8 визначте, який обсяг продукції у вартісному вираженні недовироблено у країні.

Відомо, що обсяг фактичного ВВП становить 50 млрд грн, чисельність безробітних у зв'язку зі спадом виробництва в країні – 280 осіб, чисельність економічно активного населення – 8 000 осіб, а коефіцієнт Оукена становить 2,5 %.

Зробіть обґрунтовані висновки.

Завдання 6.2

На схемі, представленої на рис. 9, впишіть у порожні блоки основні види безробіття за причинами його виникнення. Надайте цим видам безробіття стислу характеристику.

Заповнення схеми необхідно проводити, використовуючи літературні джерела у списку основної та додаткової літератури.

Рис. 9. Основні види безробіття за причинами його виникнення

Завдання 6.3

Відомо, що чисельність безробітних у зв'язку зі структурними зрушеннями в економіці – 80 осіб, чисельність безробітних у зв'язку з переходом від низькооплачуваної до високооплачуваної роботи – 240 осіб, рівень фактичного безробіття – 11 %, чисельність економічно активного населення – 8 000 осіб.

Розрахуйте рівні циклічного, структурного, фрикційного та природного безробіття, а також рівень зайнятості населення країни.

Модуль 2. Економіка праці

Тема 7. Організація і нормування праці

Мета роботи:

вивчити сутність, принципи і методи нормування праці на підприємстві;

розглянути основні напрями організації праці на підприємстві;

обґрунтувати необхідність застосування тих чи інших норм праці персоналу (виробничого, управлінського) на основі існуючих методів;

навчитися обґрунтовувати необхідність додаткового залучення персоналу на підприємство, використовуючи різні методи, у тому числі метод Розенкранца.

У результаті освоєння теми в студентів повинні бути *сформовані такі компетентності*:

здатність визначати економічно обґрунтовані норми праці персоналу (виробничого, управлінського) на основі існуючих методів, що використовуються у вітчизняній і зарубіжній практиці підприємств;

здійснення організації праці персоналу, використовуючи відомі форми розподілу і кооперації його праці;

використання особливостей організації і нормування праці керівників, фахівців і службовців;

здатність самостійно приймати рішення щодо обґрунтування необхідності додаткового залучення персоналу на підприємство (установу, організацію) на основі використання методу Розенкранца.

Завдання 7.1

Обґрунтувати необхідність додаткового залучення персоналу у відділ підприємства, використовуючи метод Розенкранца. Вихідні дані наведено у табл. 8.

Місячний фонд часу одного працівника за контрактом у відділі становить 170 годин, коефіцієнт витрат часу на додаткові роботи – 1,3, коефіцієнт витрат часу на відпочинок співробітників – 1,12, коефіцієнт перерахування явочної чисельності в облікову – 1,1. Час, що виділений на різні роботи, не враховані в планових розрахунках, – 200 годин. Фактична чисельність відділу підприємства – 25 осіб.

Таблиця 8

Вихідні дані для розрахунків

Організаційно-управлінські види робіт	Кількість дій	Час, необхідний для виконання дій, годин
Розрахунок готівки	600	1
Облік доходів/видатків підприємства	2 500	1
Розрахунок зведеного фінансового балансу	350	3

Завдання 7.2

На схемі (рис. 10) впишіть у порожні блоки сутність понять "робоче місце управлінського персоналу" і "робоче місце робітника". Порівняйте ці поняття. Подумайте, чи є різниця в обслуговуванні робочого місця робітника та робочого місця управлінського персоналу?

Заповнення схеми необхідно проводити, використовуючи літературні джерела у списку основної та додаткової літератури.

Рис. 10. Сутність понять "робоче місце робітника" і "робоче місце управлінського персоналу"

Тема 8. Продуктивність і ефективність праці

Мета роботи:

здійснити сутнісний аналіз понять "ефективність праці" і "продуктивність праці", а також виявити відмінності цих понять;

виявити фактори зростання продуктивності праці;

вивчити показники і методи виміру продуктивності праці, які використовуються на сучасних підприємствах;

розглянути основні групи резервів зростання продуктивності праці, а також виявити їх особливості;

виявити взаємозв'язок факторів і резервів зростання продуктивності праці.

У результаті освоєння теми у студентів повинні бути *сформовані такі компетентності:*

визначення відмінностей між поняттями "ефективність праці" і "продуктивність праці";

здатність здійснювати розрахунок рівня продуктивності праці на підприємствах із використанням різних методів (натурального, трудового, вартісного);

здатність визначати резерви зростання продуктивності праці і резерви зниження трудомісткості продукції;

здатність виявляти взаємозв'язок факторів і резервів зростання продуктивності праці на підприємстві;

здатність самостійно визначати взаємозв'язок між зниженням трудомісткості продукції і зростанням продуктивності праці на підприємстві.

Завдання 8.1

Обсяг виробничої програми підприємства у базисному році становив 368 млн грн і зросте у плановому році на 15 %. Продуктивність праці (ПП) на одного працюючого у базисному році становила 2,3 млн грн.

За рахунок поліпшення організації виробництва чисельність промислово-виробничого персоналу зменшиться у плановому році на 9 осіб.

Визначити чисельність працюючих на підприємстві у плановому році.

Завдання 8.2

Визначити обсяг виробництва продукції у базисному і плановому роках.

Відомо, що у базисному році чисельність працівників підприємства становила 124 особи, а продуктивність праці у базисному році становила 16 100 штук на одну особу.

У плановому році передбачається зростання продуктивності праці за рахунок технологічних заходів на 1 100 штук на одну особу, а чисельність працівників збільшиться на 2,5 %.

Завдання 8.3

Визначте рівень продуктивності праці у плановому році.

Вихідні дані представлено у табл. 9.

Вихідні дані для розрахунків

Показники	Значення показника
1. Обсяг виробництва продукції у базовому році, тис. штук	18 000
2. Чисельність працівників, осіб	2 100
3. Зростання обсягу виробництва продукції у плановому році, %	12
4. Зменшення чисельності персоналу в плановому році, %	11,9

Завдання 8.4

Визначте чисельність промислово-виробничого персоналу у плановому році, якщо у плановому році обсяг випуску продукції зросте у порівнянні з базисним роком на 25 %, а продуктивність праці збільшиться у 1,5 рази.

Відомо, що обсяг випуску продукції у базисному році склав 12,5 млн грн, а чисельність промислово-виробничого персоналу у базисному році – 1 850 осіб.

Завдання 8.5

Впишіть у порожні блоки на схемі (рис. 11) характеристику основних методів розрахунку продуктивності праці (ПП). Подумайте, який з цих методів є найбільш розповсюдженим на вітчизняних підприємствах.

Заповнення схеми необхідно проводити, використовуючи літературні джерела, які наведені в списку основної та додаткової літератури.

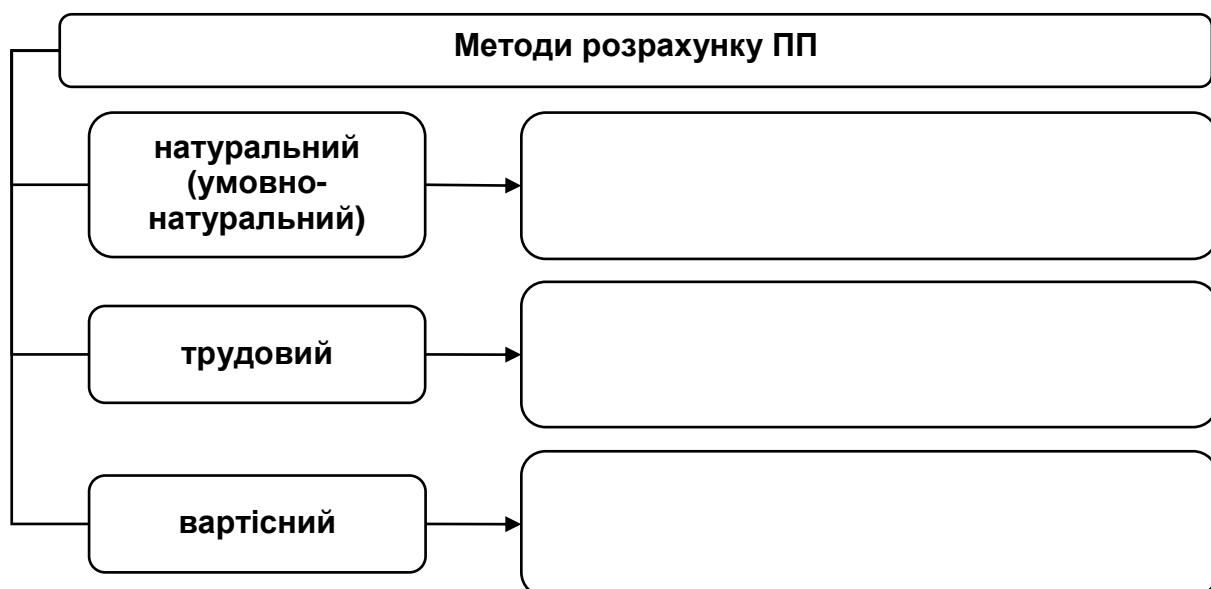
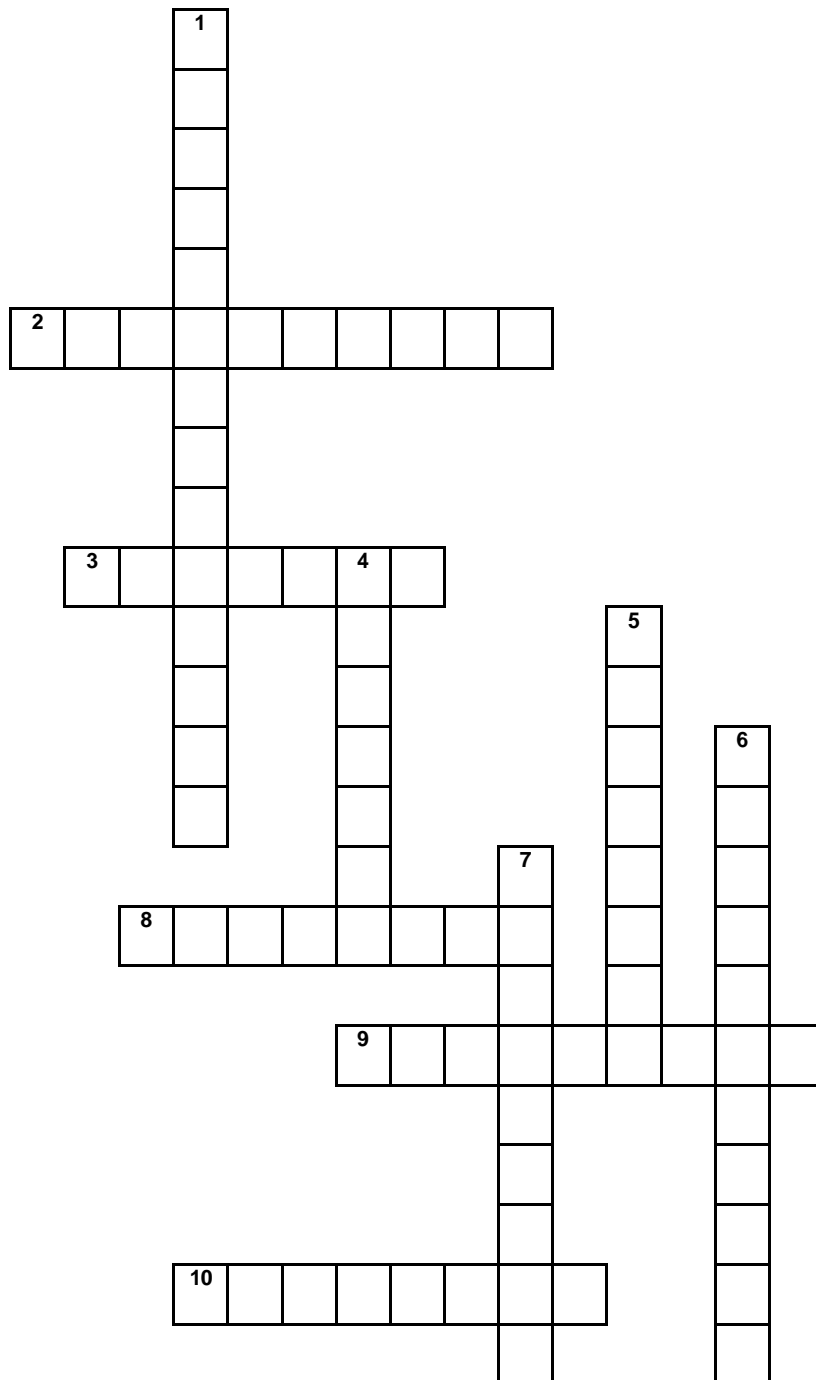

Рис. 11. Основні методи розрахунку продуктивності праці

Завдання 8.6

Розв'язати кросворд, вписавши слова по горизонталі і вертикалі (рис. 12).

Завдання для розв'язання кросворду подані у табл. 10.

Завдання для розв'язання кросворду за темою 8

№ завдання	Зміст завдання
1	2
По горизонталі	
2	Цей вид трудомісткості характеризує витрати праці на виготовлення одиниці продукції, розрахованих згідно із до діючими на підприємстві нормами
3	Уся сукупність рушійних сил і причин, які сприяють підвищенню продуктивності праці, – це ... зростання ПП
8	Вид трудомісткості продукції, що характеризує фактичні витрати праці на виготовлення одиниці продукції
	Фактори зростання ПП, які контролюються підприємством
10	Метод виміру ПП, що застосовують на окремих робочих місцях, у бригадах, ділянках, цехах із різноманітною і часто мінливою продукцією
По вертикалі	
1	Кількість часу, що необхідний для виготовлення одиниці продукції
4	Невикористані можливості економії витрат праці, які виникають внаслідок дії тих чи інших факторів, – це ... зростання ПП
5	Фактори зростання ПП, які не контролюються підприємством
6	Наявність цього виду резервів зростання ПП свідчить про можливість більш раціонального й оптимального використання продуктивних сил, що характерні для даного регіону
7	Найпоширеніший метод виміру ПП, що застосовують практично на всіх підприємствах у всіх галузях господарства

Рис. 12. Кросворд за темою 8

Тема 9. Політика доходів і оплата праці

Мета роботи:

вивчити основні завдання соціальної політики держави щодо доходів і оплати праці населення країни (регіону);

дослідити сутність понять "доходи населення", "грошові доходи населення", "сукупні доходи", "рівень життя населення";

навчитися розраховувати номінальну і реальну заробітну плату працівника з урахуванням індексу споживчих цін, а також на основі отриманих результатів робити власні висновки;

ознайомитися з основними формами і системами оплати праці працівників, які використовуються на вітчизняних і зарубіжних підприємствах;
виявити переваги і недоліки основних форм і систем оплати праці працівників на підприємствах;

навчитися розраховувати розмір заробітної плати працівників з використанням різних форм і систем оплати їх праці на підприємствах (установах, організаціях).

У результаті освоєння теми в студентів повинні бути *сформовані такі компетентності*:

здатність розраховувати номінальну і реальну заробітну плату працівника з урахуванням індексу споживчих цін;

обґрунтування взаємозв'язку рівня заробітної плати з рівнем цін, продуктивністю, структурою виробництва, доходами і прибутком;

проведення розрахунку розміру заробітної плати з використанням різних форм і систем оплати праці персоналу;

здатність самостійно використовувати для вирішення аналітичних і дослідницьких завдань сучасні технічні засоби й інформаційні технології.

Приклад розрахунку практичних завдань за темою 9

Практичне завдання 9.1

Розрахуйте заробітну плату працівника підприємства, праця якого оплачується за відрядно-преміальною системою.

На підприємстві для працівника застосовується відрядна розцінка 15 грн за виготовлений виріб. Фактично працівником за місяць виготовлено 200 штук виробів, що означає виконання плану на 104 %. За це працівнику виплачується премія у розмірі 20 %.

Рішення

1. Визначаємо відрядний заробіток працівника за місяць (Z_B) як добуток відрядної розцінки за одиницю продукції (P_B) і кількості виготовленої продукції (V):

$$Z_B = P_B \times V = 15 \times 200 = 3\,000 \text{ (грн)}.$$

2. Визначаємо величину премії (Π) працівника (20 %), що складе:

$$\Pi = 3\,000 \times 0,2 = 600 \text{ (грн)}.$$

3. Розраховуємо заробітну плату працівника ($Z_{вп}$) з урахуванням відрядного заробітку і нарахованої премії:

$$Z_{вп} = Z_{в} + П = 3\,000 + 600 = 3\,600 \text{ (грн).}$$

Висновок: заробітна плата працівника підприємства, праця якого оплачується за відрядно-преміальною системою, складе 3 600 грн.

Практичне завдання 9.2

Розрахуйте заробітну плату працівнику підприємства, що працює на погодинно-преміальній системі оплати праці.

Відомо, що посадовий оклад працівника становить 2 500 грн. Протягом місяця працівник відпрацював 20 днів із 24 робочих днів. За колективним договором премія працівника становить 30 %.

Рішення

1. Визначаємо розмір посадового окладу працівника за відпрацьований їм час як добуток тарифної ставки (t_c) і фактично відпрацьованого часу ($T_{відпр}$):

$$Z_{п} = t_c \times T_{відпр} = \frac{2\,500}{24} \times 20 = 2\,083,33 \text{ (грн).}$$

2. Визначаємо розмір премії (П) працівника (30 %):

$$П = 2\,083,33 \times 0,3 = 624,99 \text{ (грн).}$$

3. Розраховуємо заробітну плату працівника підприємства за місяць ($Z_{пп}$):

$$Z_{пп} = Z_{п} + П = 2\,083,33 + 624,99 = 2\,708,32 \text{ (грн).}$$

Висновок: заробітна плата працівника підприємства, що працює на погодинно-преміальній системі оплати праці, складе 2708,32 грн за місяць.

Завдання для самостійного рішення за темою 9

Завдання 9.1

На схемі (рис. 13), впишіть у порожні блоки системи відрядної форми оплати праці на підприємстві. Укажіть переваги і недоліки кожної з них. Підтвердіть свою відповідь за допомогою прикладів.

Дане завдання доцільно виконувати, використовуючи літературні джерела у списку основної і додаткової літератури, а також джерела мережі Internet.

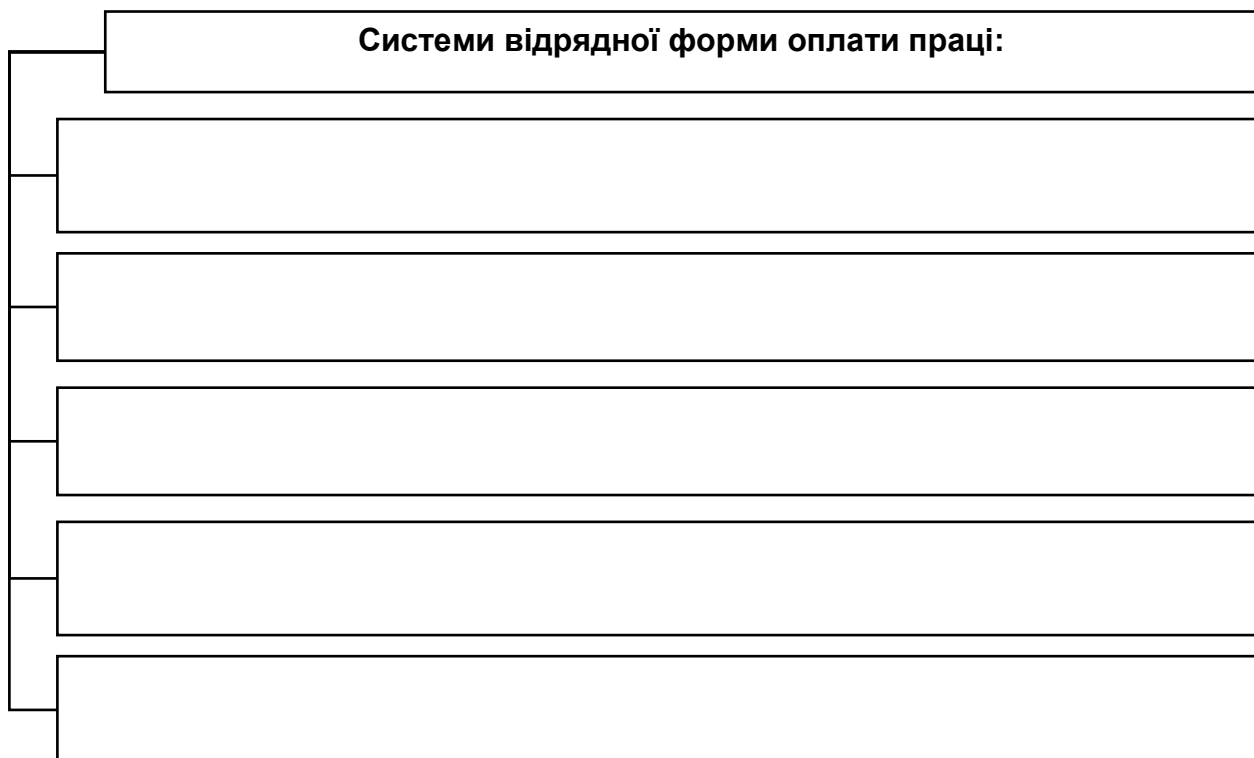

Рис. 13. Основні системи відрядної форми оплати праці

Завдання 9.2

Визначте заробітну плату працівника підприємства, праця якого оплачується за відрядно-прогресивною системою.

Відомо, що норма виробітку працівника підприємства становить 150 одиниць продукції за одну зміну. Відрядна розцінка за одиницю продукції працівника становить: 12 грн – при виконанні норми, а 15 грн – понад установлену норму. Обсяг виготовленої продукції працівника становить 180 одиниць продукції.

Завдання 9.3

Місячний оклад працівника фінансового відділу за місяць на підприємстві становить 3 000 грн. У звітному місяці він повинен відпрацювати 23 дні, однак йому була надана відпустка за власним бажанням на 3 дні. З фонду матеріального заохочення працівнику нарахована премія у розмірі 30 % фактичного заробітку.

Визначте розмір заробітної плати працівника фінансового відділу за місяць із урахуванням премії.

Тема 10. Планування праці

Мета роботи:

ознайомитися з основним категоріальним апаратом теми;

вивчити структуру і основні показники плану з праці;

розглянути особливості застосування основних методів планування праці (планування фонду заробітної плати, продуктивності праці, розрахунку необхідної чисельності працівників);

виявити особливості планування чисельності основних і допоміжних працівників, керівників, фахівців на підприємствах;

навчитися аналізувати баланс робочого часу.

У результаті освоєння теми в студентів повинні бути *сформовані такі компетентності:*

здатність використовувати різні методи для планування основних трудових показників на підприємстві;

використання методики планування продуктивності праці за факторами її зростання;

здатність самостійно здійснювати планування необхідної чисельності персоналу різних категорій на підприємстві;

здатність нести відповідальність за правильне планування фонду заробітної плати працівників на підприємстві.

Завдання 10.1

На схемі, представленої на рис. 14, впишіть у порожні блоки сутність поняття "план з праці" та визначте основні завдання складання плану з праці на підприємстві.

Заповнення схеми необхідно проводити, використовуючи літературні джерела у списку основної та додаткової літератури.

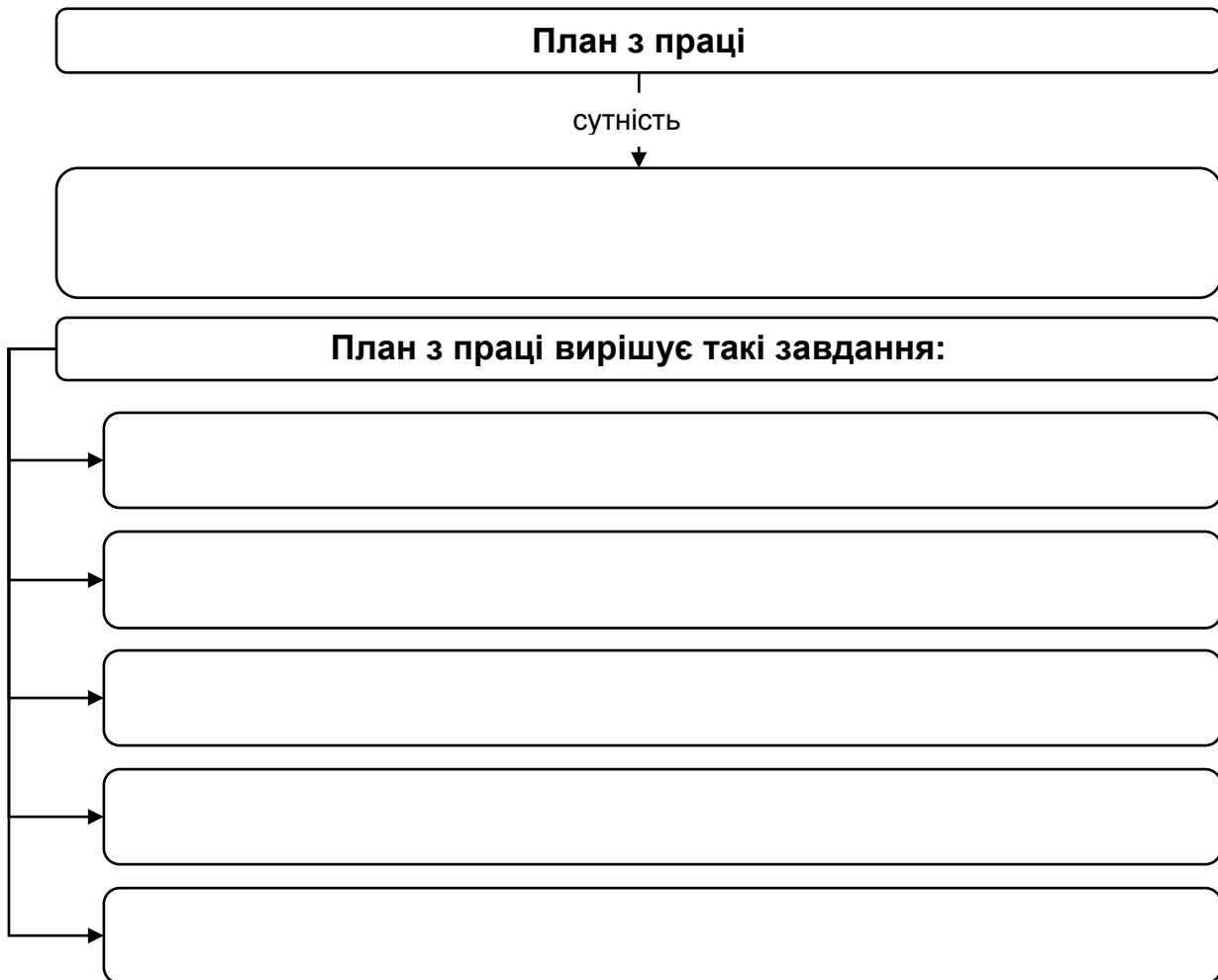

Рис. 14. Характеристика плану з праці та основні його завдання

Завдання 10.2

Здійсніть оцінку впливу факторів на приріст продуктивності праці у плановому періоді й розрахуйте планову продуктивність праці.

Відомо, що відносна економія чисельності працюючих у плановому періоді за факторами складе: збільшення технічного рівня виробництва – 30 осіб, удосконалення організації виробництва, праці й управління – 15 осіб, структурні зрушення й зміна обсягу виробництва – 18 осіб. У результаті зміни галузевих факторів і природних умов буде спостерігатися відносне збільшення чисельності працівників – на 16 осіб. Обсяг виробництва у звітному році дорівнює 32 283,4 тис. грн, у плановому році –

34 785,3 тис. грн. Чисельність працюючих у звітному році становить 775 осіб.

Завдання 10.3

Впишіть у порожні блоки, що представлені на схемі (рис. 15), основні методи планування продуктивності праці на підприємстві. Надайте стислу характеристику цих методів.

Рис. 15. Методи планування продуктивності праці

Заповнення схеми рекомендується проводити із використанням літературних джерел зі списку основної та додаткової літератури.

Тема 11. Аналіз, звітність і аудит у сфері праці

Мета роботи:

вивчити основне завдання аналізу й аудиту у сфері праці, а також необхідне його інформаційне забезпечення;

ознайомитися з основними напрямками аудиту у сфері праці;

навчитися збирати, аналізувати й інтерпретувати інформацію у процесі аудиту трудової сфери;

виявити основні проблеми проведення аудиту у сфері праці на підприємстві.

У результаті освоєння теми у студентів повинні бути *сформовані такі компетентності:*

здатність правильно обирати інструменти для обробки даних звітності з праці, аналізувати результати розрахунків і обґрунтовувати отримані висновки;

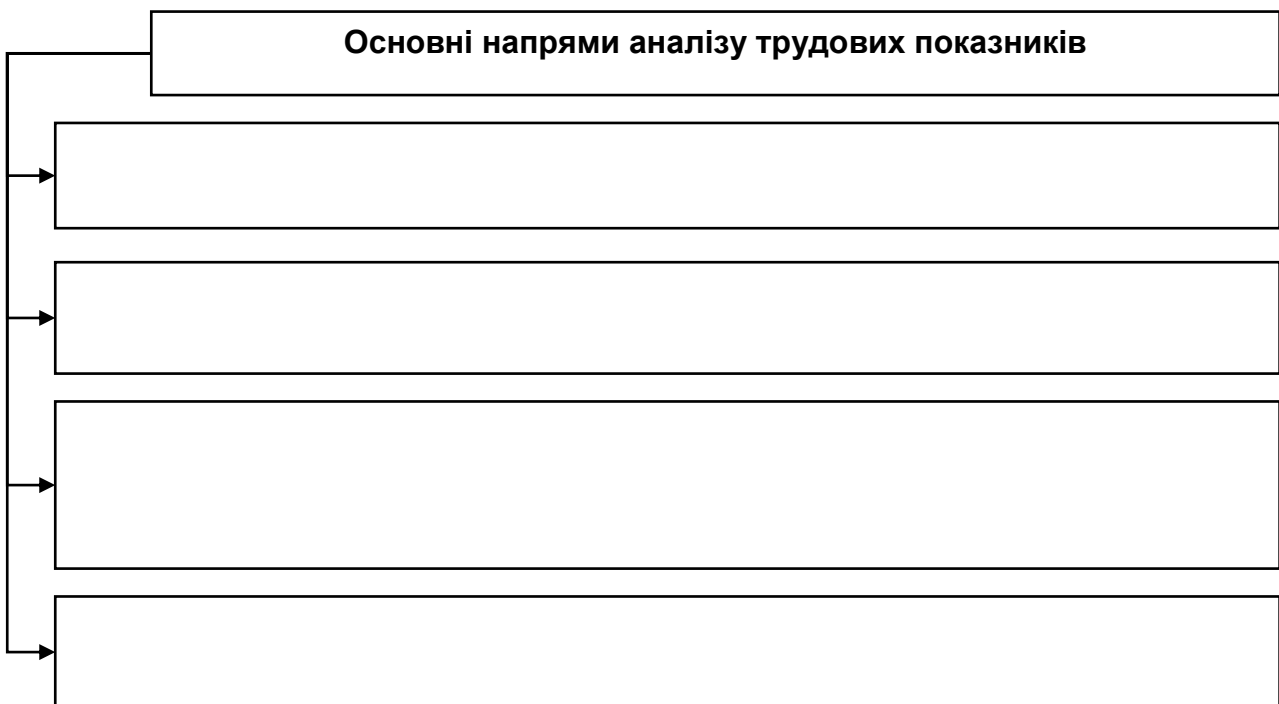
здатність аналізувати й інтерпретувати інформацію, що знаходиться у звітності підприємства з праці;

здатність нести відповідальність за прийняті управлінські рішення, які ґрунтуються на зазначеній інформації.

Завдання 11.1

На схемі, що представлено на рис. 16, впишіть у порожні блоки основні напрями аналізу трудових показників.

Заповнення схеми необхідно проводити, використовуючи літературні джерела зі списку основної та додаткової літератури.

Рис. 16. Основні напрями аналізу трудових показників

Завдання 11.2

Визначте показники зовнішнього руху працівників підприємства на основі даних, що наведено у табл. 11.

Вихідні дані для розрахунків

Показники	Кількість, осіб
Прийнято протягом року	94
Звільнилося протягом року	101
у тому числі: за власним бажанням і за порушення трудової дисципліни	36
Середньооблікова кількість працівників	867

Завдання 11.3

Розрахувати наступні показники:

- 1) загальний коефіцієнт обороту робочої сили;
- 2) коефіцієнт обороту робочої сили з прийому;
- 3) коефіцієнт обороту робочої сили з вибуття;
- 4) коефіцієнт плинності;
- 5) коефіцієнт оновлення робочої сили.

Відомо, що середньооблікова чисельність працівників підприємства склала 1 500 осіб. Протягом року прийнято 200 осіб. Протягом року звільнилося працівників за різних причин: у зв'язку з виходом на пенсію – 12 осіб; у зв'язку із викликом до армії – 8 осіб; у зв'язку зі скороченням штатів – 120 осіб; у зв'язку із закінченням строку трудового договору – 20 осіб; за власним бажанням – 20 осіб; за порушення трудової дисципліни – 5 осіб.

Тема 12. Моніторинг соціально-трудової сфери як інструмент регулювання й удосконалення соціально-трудових відносин

Мета роботи:

ознайомитися з основними завданнями моніторингу соціально-трудової сфери підприємства;

вивчити правову основу проведення моніторингу соціально-трудових відносин;

вивчити основні показники й індикатори моніторингу соціально-трудових відносин (прожитковий мінімум, рівень і якість життя населення, індекс людського розвитку, рівень бідності та ін.);

виявити роль держави у моніторингу соціально-трудо­вих відносин.

У результаті освоєння теми в студентів повинні бути *сформовані такі компетентності*:

здатність збирати й аналізувати вихідні дані, що необхідні для розрахунку економічних і соціально-трудо­вих показників підприємства;

здатність використовувати сучасні технічні засоби й інформаційні технології для проведення моніторингу у сфері праці;

здатність самостійно робити обґрунтовані висновки на основі проведеного моніторингу соціально-трудо­вих відносин на підприємстві.

Завдання 12.1

На схемі (рис. 17) впишіть у порожні блоки сутність понять "моніторинг", "моніторинг соціально-трудо­вих відносин" та визначте основні завдання моніторингу соціально-трудо­вих відносин.

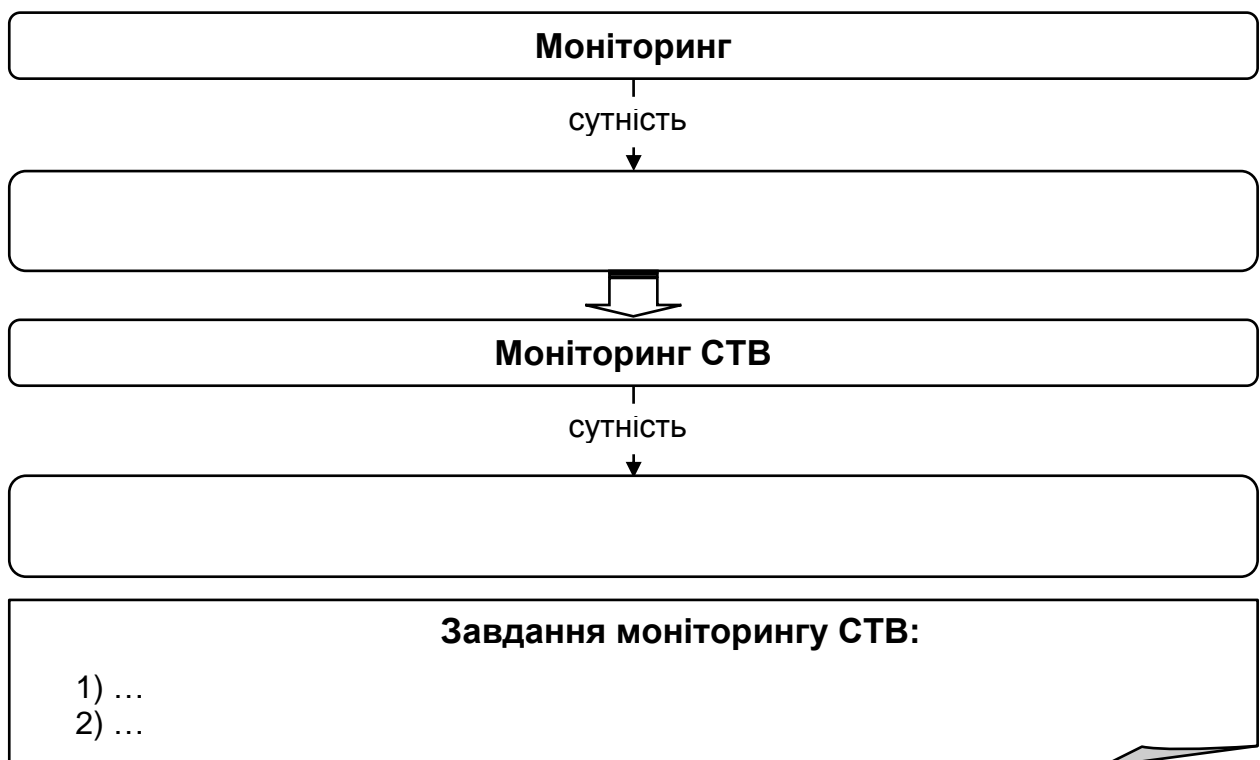

Рис. 17. Сутність моніторингу соціально-трудо­вих відносин та основні його завдання

Заповнення схеми рекомендується проводити, використовуючи літературні джерела у списку основної та додаткової літератури, а також джерела мережі Internet.

Завдання 12.2

Розрахуйте індекс рівня життя населення за вихідним даними, наведеним у табл. 12 і табл. 13.

Таблиця 12

Вихідні дані для розрахунків

Середня тривалість життя, років	Час хвороби людини протягом життя, років	Час інвалідності, років	Обсяг особистого споживання на душу населення за рік, грн	Норматив особистого споживання за рік, грн
69,29	0,1453	3,9863	1 449,5	2 500

Таблиця 13

Вихідні дані для розрахунків

Показники	Рівень освіти населення				
	неповна середня (9 класів)	середня (11 класів)	професійно-технічна (після ПТУ)	середня технічна (після технікумів)	вища (після ВНЗ)
Кількість випускників у звітному періоді, осіб.	561	467	270	134	458
Тривалість навчання	9,0	11,0	12,0	14	18

Зробіть обґрунтований висновок.

Тема 13. Міжнародна організація праці та її вплив на розвиток соціально-трудових відносин

Мета роботи:

розглянути історичне значення й передумови створення Міжнародної організації праці;

вивчити структуру й основні завдання Міжнародної конференції праці як вищого органу управління Міжнародної організації праці;

ознайомитися з методами й принципами роботи Міжнародної організації праці;

обґрунтувати роль Міжнародної організації праці у формуванні соціально-трудових відносин в Україні;

вивчити умови входження України в Міжнародну організацію праці.

У результаті освоєння теми у студентів повинні бути *сформовані такі компетентності*:

розуміння сутності Міжнародної організації праці, а також її значного впливу на регулювання трудової сфери її членів-учасників, у тому числі України;

здатність аналізувати структуру управління Міжнародної організації праці;

здатність самостійно досліджувати зміни у напрямках діяльності Міжнародної організації праці в історичному аспекті.

Завдання 13.1

На схемі (рис. 18) впишіть у порожні блоки основні напрями діяльності Міжнародної організації праці та надайте їм стислу характеристику.

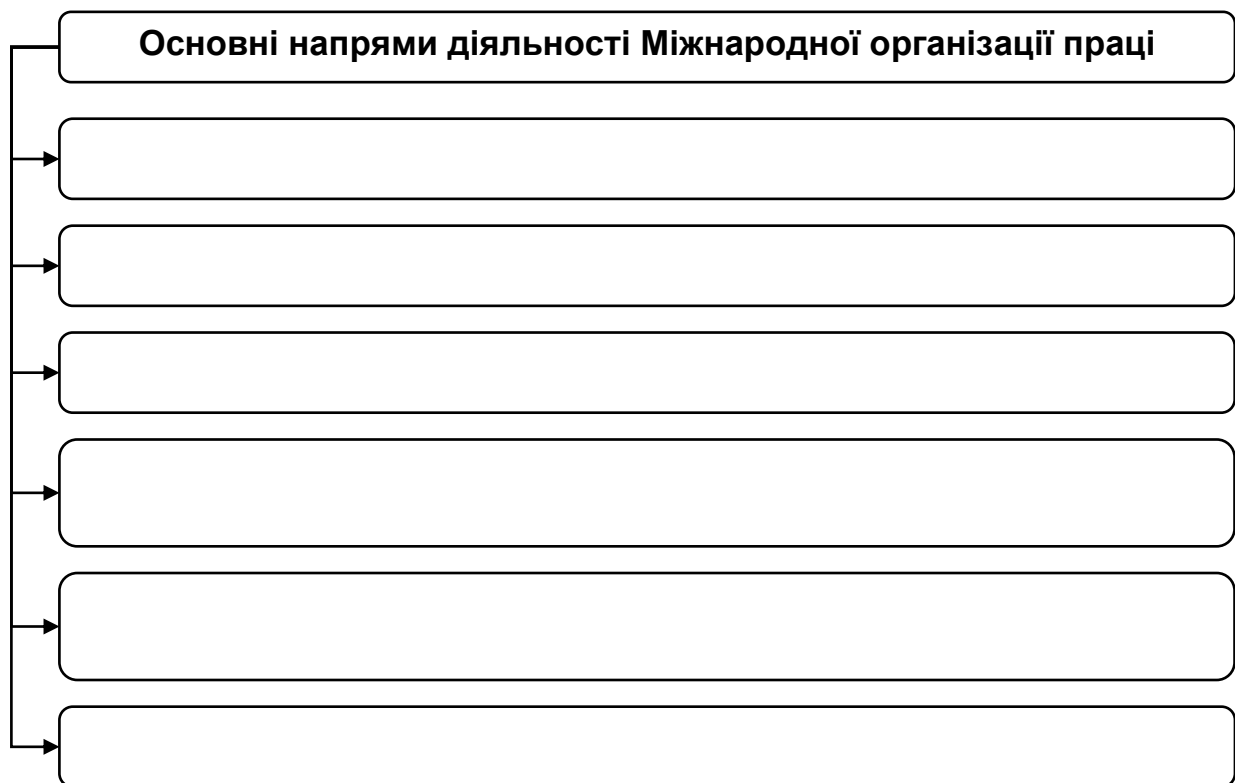

Рис. 18. Основні напрями діяльності Міжнародної організації праці

Заповнення схеми необхідно проводити, використовуючи літературні джерела списку основної та додаткової літератури.

Завдання 13.2

Впишіть у порожні блоки, що представлені на схемі (рис. 19) основні причини виникнення Міжнародної організації праці. Проаналізуйте ці причини та надайте їх стислу характеристику. Подумайте, чи є можливим створення подібної організації у сучасних умовах?

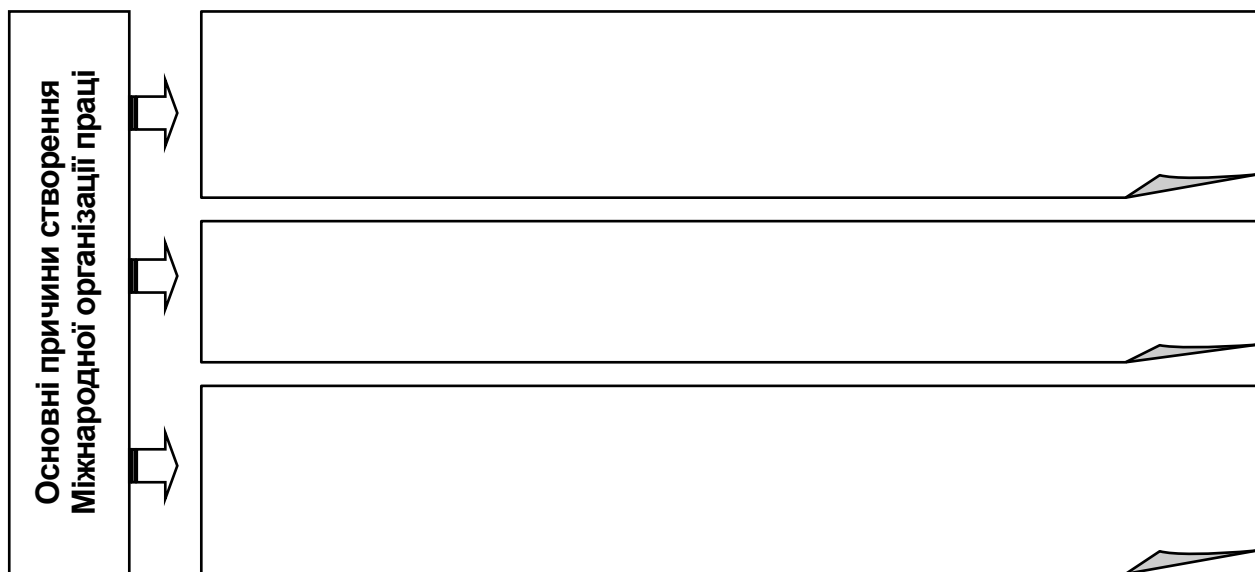

Рис. 19. Основні причини створення Міжнародної організації праці

Заповнення схеми необхідно проводити, використовуючи літературні джерела зі списку основної та додаткової літератури, а також джерела мережі Internet.

Контроль за виконанням самостійної роботи студентів

Обов'язковим елементом при виконанні самостійної роботи студентами повинен стати контроль цього процесу з боку викладача.

Виходячи з переліку питань, які пропонуються студентам для самостійного опрацювання за темами навчальної дисципліни "Економіка праці та соціально-трудова відносини", контроль їх виконання доцільно здійснювати у таких формах:

1) проведення експрес-опитування на лекційних заняттях за тими питаннями у рамках кожної теми дисципліни, які пропонуються розглядати студентам самостійно;

2) щотижнева перевірка презентацій, що підготовлені студентами до семінарських занять з використанням програмного забезпечення Microsoft Power Point як результату опрацювання завдань для самостійної роботи;

3) перевірка правильності розв'язання студентами кросвордів, що запропоновані за темами дисципліни;

4) перевірка правильності складання аналітичної записки на основі аналізу творчих завдань (заповнення порожніх блоків у запропонованих схемах) за темами дисципліни;

5) підготовка студентами звіту виконання практичних завдань за темами дисципліни;

6) підготовка студентами наукових публікацій як результату опрацювання літературних джерел за темами дисципліни для опублікування у наукових збірниках або для участі в наукових конференціях та конкурсах студентських робіт.

Рекомендована література

Основна

1. Адамчук В. В. Экономика и социология труда : учебник для вузов / В. В. Адамчук, О. В. Ромашов, М. Е. Сорокина. – М. : ЮНИТИ, 2008. – 421 с.

2. Гриньова В. М. Економіка праці та соціально-трудова відносини : навчальний посібник / В. М. Гриньова, Г. Ю. Шульга. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2007. – 288 с.

3. Есинова Н. И. Экономика труда и социально-трудовые отношения : учебн. пособ. [для студ. высш. учебн. завед.] / Н. И. Есинова. – К. : Кондор, 2006. – 462 с.

4. Низова Л. М. Занятость населения и ее регулирование : учебн. пособ. / Л. М. Низова. – Йошкар-Ола : Марийский государственный технический университет, 2008. – 232 с.

5. Организация труда персонала : учебн. пособ. / А. А. Македошин, Э. Б. Молодькова, С. А. Перешивкин и др. – СПб. : Изд. СПбГУЭФ, 2011. – 188 с.

6. Рофе А. И. Экономика труда : учебник / А. И. Рофе. – М. : КНОРУС, 2010. – 391 с.

7. Экономика труда : учебник ; в 2-х т. Т. 2 / под ред. Ю. Г. Одегова ; Рос. экон. акад. им. Г. В. Плеханова. – М. : Альфа-Пресс, 2007. – 756 с.

Додаткова

8. Кодекс законів про працю (із змінами) № 3231-VI від 19.04.2011 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 42. – С. 431.

9. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України (із змінами) № 1058-IV від 01.10.2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 71. – С. 11–13.

10. Про зайнятість населення : Закон України (із змінами) № 1725-VI від 17.11.2009 // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 8. – С. 54.

11. Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи : (із змінами) Закон України № 3668-VI від 08.07.2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 71. – С. 13–15.

12. Про колективні договори та угоди : Закон України (із змінами) № 274-VI від 15.04.2008 // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 25. – С. 240.

13. Про оплату праці : Закон України (із змінами) № 3258-VI від 21.04.2011 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 19. – С. 260.

14. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України (із змінами) № 1254-VI від 11.06.2009 // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 36–37. – С. 511.

15. Про соціальний діалог в Україні : Закон України (із змінами) № 2862-VI від 23.12.2010 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 28. – С. 255.

16. Шумская А. Н. Экономика труда и социально-трудовые отношения : учебное пособие для студентов-иностранцев направления подготовки "Финансы и кредит" / А. Н. Шумская. – Х. : Изд. ХНЭУ, 2012. – 266 с.

Ресурси мережі Internet

17. Офіційний сайт Державної служби зайнятості. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua>.

18. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

19. Офіційний сайт Міжнародної організації праці – Режим доступу : <http://www.ilo.org>.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Практичні завдання
до самостійної роботи
з навчальної дисципліни
"ЕКОНОМІКА ПРАЦІ
ТА СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ"**

**для студентів напряму підготовки
6.030508 "Фінанси і кредит"
усіх форм навчання**

Укладач **Шумська** Ганна Миколаївна

Відповідальний за випуск **Гавкалова Н. Л.**

Редактор **Хижняк Т. М.**

Коректор **Бриль В. О.**

План 2013 р. Поз. № 144.

Підп. до друку

Формат 60x90 1/16. Папір MultiCopy. Друк Riso.

Ум.-друк. арк. 2,75. Обл.-вид. арк. 3,44. Тираж

прим. Зам. №

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи

Дк № 481 від 13.06.2001 р.

**Практичні завдання
до самостійної роботи
з навчальної дисципліни
"ЕКОНОМІКА ПРАЦІ
ТА СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ
ВІДНОСИНИ"**

**для студентів напряму підготовки
6.030508 "Фінанси і кредит"
усіх форм навчання**